

ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΜΗΛΙΑΣ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

ΤΑ ΓΡΕΒΕΝΑ ΚΑΙ Η ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΑ
ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ – ΠΡΟΣΩΠΑ-ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ

Ο Ελέφαντας των Γρεβενών

Από τις αρχές της δεκαετίας του '80, ο **Δημήτρης Ζησόπουλος** (Εικ. 1), παιδάκι τότε, παίζοντας με τα χρώματα κοντά στο σπίτι του παππού του, έβρισκε απολιθώματα. Τα περισσότερα αποκαλύφθηκαν από τα νερά της δεξαμενής του υδραγωγείου, πάνω, στην κορυφή του λόφου, στην περιοχή Αμπέλια στις βόρειες παρυφές της πόλης των Γρεβενών και σε υψόμετρο 585 μ.. Στο τέλος της δεκαετίας, ως φοιτητής, έφερε δείγματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.), στον καθηγητή Παλαιοντολογίας Ιωάννη Μελέντη, ο οποίος προσδιόρισε ότι πρόκειται για απολιθωμένα οστά ελέφαντα. Το 1990, η Ευαγγελία Τσουκαλά έκανε αυτοψία στην περιοχή φιλοξενούμενη από την οικογένεια Ζησόπουλου. Το γεγονός αυτό ήταν η αφορμή για εκτεταμένες παλαιοντολογικές έρευνες από το Α.Π.Θ.. Η πρώτη ανασκαφή έγινε το 1992, με περιορισμένα μέσα και ανθρώπους. Συμμετείχε, μαζί με την Ε. Τσουκαλά, ο συντηρητής του ΑΠΘ Ε. Χατζηελευθερίου (Εικ. 2) και ο Δ. Ζησόπουλος, με πολύ ενδιαφέροντα ευρήματα όπως είναι τμήμα του εμπρόσθιου πέλματος με τα οστά σε ανατομική συνάφεια, που δείχνει και τον τόπο θανάτου του ζώου. Ακολούθησαν δύο ουσιαστικές ανασκαφικές περιόδους το 1994 και 1995 με αποτέλεσμα την αποκάλυψη τμήματος σκελετού ελέφαντα, ηλικίας 200.000 χρόνων και δύο δοντιών προϊστορικού βοοειδούς. Τα απολιθώματα αυτά κατ' αρχάς στεγάστηκαν στο δημοτικό κτίριο «Λαδά». Αργότερα, το 2001 μεταφέρθηκαν και σήμερα στεγάζονται στο Δημοτικό Μουσείο Γρεβενών.

Οι ανασκαφές στις ποταμοχειμάρρειες αποθέσεις με διασταυρωτή στρώση, σκούρου πράσινου χρώματος, που προήλθε πιθανότατα από τη διάβρωση των παρακειμένων οφειολιθικών πετρωμάτων έφεραν στο φως το 1994 τις δύο ωμοπλάτες του ελέφαντα-πάνω από ένα μέτρο η κάθε μια - τους σπόνδυλους, τις πλευρές, μια περόνη, γενικά τα οστά του κορμού. Το 1995 αποκαλύφθηκε το κρανίο και το σαγόκι με ένα δόντι, τον τρίτο δεξιό γομφίο ελασματοειδούς τύπου, διατηρημένο σε πολύ καλή κατάσταση, Η μελέτη και σύγκριση των μορφολογικών και βιομετρικών στοιχείων δείχνουν ότι πρόκειται για ένα ενήλικο άτομο, αρσενικού γένους, πολύ μεγάλων διαστάσεων **Elephas (Palaeoloxodon) antiquus FALCONER & CAUTLEY**

. Σύμφωνα και με την απόλυτη χρονολόγηση των δοντιών από το Εργαστήριο της

Αρχαιομετρίας του Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ», ο ελέφαντας τοποθετείται χρονικά στο ιστοπικό στάδιο οξυγόνου 6, δηλαδή 200.000 χρόνια περίπου πριν από σήμερα. Τα συμπεράσματα που εξάγουμε για το παλαιοπεριβάλλον αυτού του ελέφанта με τους ευθείς χαυλιόδοντες είναι σημαντικά. Φαίνεται ότι έζησε σε δασώδες περιβάλλον σε μεσοπαγετώδεις περιόδους με θερμό κλίμα. Κατά συνέπεια η Ελλάδα πρέπει να λειτούργησε ως καταφύγιο για πολλά ζώα την εποχή κατά την οποία στην υπόλοιπη Ευρώπη επικρατούσε δριμύ ψύχος

1

2

3

Από το 1993 μέχρι σήμερα η παλαιοντολογική έρευνα πραγματοποιείται με τη χρηματοδότηση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Γρεβενών. Το ξεκίνημα ήταν συγκυριακό μιας και ο τότε Νομάρχης Γρεβενών κ. Αθανασόπουλος, όταν σπούδαζε στην Αμερική, είχε παρακολουθήσει το κατ' επιλογήν μάθημα Παλαιοντολογία και εντυπωσιάστηκε από την παλαιοντολογική έρευνα στα Γρεβενά και την υποστήριξε αμέσως.

Ο Μαστόδοντας της Μηλιάς

Μετά το πέρας των ανασκαφών και των ραδιοχρονολογήσεων με τον «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟ», το 1996, η Ευαγγελία Τσουκαλά θέλοντας να αξιοποιήσει τις πληροφορίες του δασκάλου της Ιωάννη Μελέντη, ότι στο χωριό Μηλιά Γρεβενών κάποιος Θανάσης Δεληβός (Εικ. 4,5) ανακάλυψε απολιθώματα, με την ομάδα της πήγε στη Μηλιά κατά την επιστροφή στη Θεσσαλονίκη και τον αναζήτησε. Αφού τον βρήκε, τότε εκείνος της έδειξε απολιθώματα από την περιοχή του, κοντά στο σπίτι του. Στη συνέχεια η ομάδα ψάχνοντας εντόπισε τα πρώτα απολιθώματα. Ο Βασίλης Μακρίδης (Εικ. 6,7, Εικ. 3, δεύτερος) που ακολουθούσε τον Θανάση Δεληβό και τον μικρό τότε Ιωακείμ Ιωακειμίδη (Εικ. 3, τρίτος) παρατήρησε στην κορυφή του αμμόλοφου της θέσης Μηλιά1, των αποθέσεων του ποταμού Αλιάκμονα, ένα τμήμα οστού να προεξέχει. Στην αρχή νόμιζε ότι ήταν πέτρα, αλλά αυτό ήταν ένα στρογγυλό τμήμα από την επίφυση με την αρθρωτική επιφάνεια μεγάλου οστού ενός μεγάλου ζώου. Ακολούθως έσκαψε με τα χέρια και από μακριά μας ειδοποίησε ότι βρήκε σημαντικό απολιθώμα, το οποίο ήταν ένας ολόκληρος βραχίονας. Μισό μέτρο πιο δεξιά από το πρώτο εύρημα ο Ευριπίδης Μπαλτάκης (Εικ. 3, πρώτος) ανακάλυψε τμήμα χαυλιόδοντα. Η τυχαία ανακάλυψη οδήγησε σε συστηματικές ανασκαφές στην περιοχή, από το 1997, για να αποκαλύψουν ένα από τα πιο εντυπωσιακά ευρήματα που αφορούν την Παλαιοντολογία: δύο πλήρεις, τεράστιοι χαυλιόδοντες (αυτοί είναι οι δεύτεροι κοπτήρες της άνω γνάθου) μήκους 4.39 μέτρων ο καθένας, σε θέση χιαστί, οι μεγαλύτεροι που έχουν βρεθεί μέχρι σήμερα στον κόσμο ενός προϊστορικού προβοσκιδωτού (**μαστόδοντα**) (**Proboscidea, Mammut borsoni (HAYS, 1834)**)

. Το 1998 ανακαλύφθηκε από το ίδιο ζώο ένα από τα πληρέστερα σαγόνια που έχουν βρεθεί στον ευρωπαϊκό χώρο. Πάνω στο σαγόني, εξαιρετικά σπάνια, διατηρούνται σε πολύ καλή κατάσταση και οι δύο μικροί κάτω χαυλιόδοντες, χαρακτηριστικό που εξέλειψε με την εξέλιξη. Επίσης ήλθαν στο φως καλά διατηρημένα οστά του μετακρνιακού σκελετού: της κνήμης, της ωλένης και πλευρών. Η ολοκλήρωση των ερευνών στη θέση Μηλιά1 έγινε το 1999 με την ανακάλυψη της δεύτερης ωλένης και πλευρών που ολοκληρώνουν ως ένα βαθμό την εικόνα ενός ενήλικου προβοσκιδωτού (περίπου 35 χρόνων) τριών εκατομμυρίων ετών.

~~ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΕΚΕΡΧΑΣΙΜΟΤΗΤΑ~~

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

